

Waar houdt aanstormend taalkundetalent zich mee bezig? Sterre Leufkens en Marten van der Meulen (als blogduo bekend onder de naam Milfje Meulskens) staan er op gezette tijden bij stil.

Tellen met taal

Eén, twee, drie, vier, hoedje van papier! Tellen is voor ons een vanzelfsprekendheid, maar zoals alles hebben we het wel moeten leren. Dat leren tellen is zo makkelijk nog niet. Zeker niet omdat je behalve hoofdtelwoorden (*één, twee, drie, vier*) ook nog rangtelwoorden moet leren (*eerste, tweede, derde, vierde*). Hoe krijgen kinderen dat onder de knie? Het verrassende antwoord op die vraag is: dat weten we eigenlijk niet precies. Er zijn wel psychologen die de verwerving van telwoorden onderzoeken, maar taalkundig gezien tasten we in het duister. Daarom bestudeert promovenda Caitlin Meyer van de Universiteit van Amsterdam dit fenomeen. Ze doet dat niet alleen: Jaap de Aap staat haar bij.

Raketten

Kinderen leren tussen hun tweede en zesde levensjaar tellen. Om erachter te komen wanneer verschillende telwoorden precies

verworven worden, moet je dus kleine kinderen ondervragen. Een lastige taak: een test kun je ze niet afnemen, want voor je het weet, zijn de kinderen afgeleid. Meyer bedacht daarom een experiment op basis van een vrolijk verhaaltje.

Ze stelt haar proefpersoontjes voor aan Jaap de Aap, een heuse apenknuffel. Die gaat op reis, en al zijn spullen willen mee. Alleen heeft Jaap maar twee kleine koffers, dus moet hij kiezen wat er mee mag. Meyer legt de 'spullen' (kaartjes met een afbeelding van bijvoorbeeld een raket) in een rijtje naast de koffer. Vervolgens vraagt ze het kind om bijvoorbeeld 'de tweede raket' of 'drie raketten' in de koffer te doen. Als het kind het goede kaartje pakt, dan snapt hij blijkbaar wat 'tweede' betekent. Soms wijst Meyer een kaartje aan, en vraagt welke raket dat is. Zo test ze zowel wat kinderen begrijpen als wat ze zelf al kunnen zeggen.

De driede

Uit Meyers onderzoek blijkt dat kinderen hoofd- en rangtelwoorden apart van elkaar verwerven. Ze beginnen met het netjes op volgorde leren van de hoofdtelwoorden. Eerst leren ze onderscheid maken tussen *één* en *meer dan één*. Vervolgens leren ze ook *twee*, dan *drie*, dan *vier*, totdat ze alle getallen snappen. Pas als een kind het systeem van de hoofdtelwoorden helemaal onder de knie heeft, komen de rangtelwoorden.

Heel verrassend is dat misschien niet, maar het is de eerste keer dat de wetenschap het heeft kunnen vaststellen. Bovendien ontdekte Meyer dat het leren van rangtelwoorden fundamenteel anders verloopt dan dat van hoofdtelwoorden, namelijk: niet op volgorde. Kinderen beginnen met het woordje *eerste*. Meyer: "Dat leren kinderen eigenlijk los, omdat het veel vaker voorkomt dan alle andere rangtelwoorden. Bo-

vendien is het eigenlijk een overtreffende trap, vergelijkbaar met *grootste*. Zulke woorden zijn makkelijker dan telwoorden, en worden dan ook eerder verworven."

Na een tijdje gaan kinderen ook *tweede* en *vierde* begrijpen. *Derde* wordt eerst nog even overgeslagen. "Kinderen hebben moeite met *derde*, omdat het een onregelmatige vorm heeft. *Tweede*, *vierde* en *vijfde* maak je van het hoofdtelwoord plus *de*, maar bij *derde* verandert *drie* opeens in *der*. Het duurt even voordat kinderen dat snappen. Er zijn zelfs kinderen die *negende* kennen vóór *derde*". In hun productie zie je het ook terug: sommige proefpersoontjes zeggen de "de driede raket".

Premier

De late verwerving van *derde* laat zien dat de taal bepaalt hoe kinderen rangtelwoorden leren. Hoe gaat dat dan over de grens? "We weten dat kinderen met andere moedertalen de hoofdtelwoorden op dezelfde manier verwerven," zegt Meyer, "maar over de verwerving van rangtelwoorden is heel weinig bekend." Ze gaat dan ook binnenkort naar de Verenigde Staten, om Engelse kinderen te testen. "Die hebben het nog moeilijker dan wij, met *first*, *second*, *third* en *fifth* als onregelmatige woorden." Ze heeft hiervoor een nieuw verhaaltje gemaakt, en haar testknuffel een passende naam gegeven: Moe the Monkey.

Meyer hoopt nog veel meer talen te gaan bekijken. "Ik ben nu vooral bezig met de vraag: 'Hoe leer je *derde*?' We hadden eigenlijk veel grotere ambities met dit project, maar we moesten gewoon klein beginnen. In de toekomst wil ik het Russisch nog bekijken, omdat dat een spannend telsysteem heeft waarin ook naamvallen een rol spelen. En Frans: daar zijn alle rangtelwoorden behalve *premier* regelmatig."

Jaap de Aap heeft zijn koffers nog niet voor het laatst gepakt. <

Foto: Iris Vetter

Caitlin Meyer (Universiteit van Amsterdam) bestudeert hoe kinderen telwoorden leren.